

Prezident mnoha tváří

Václav Havel (1936)

Když před víc než dvaceti lety nastupoval na Hrad do úřadu hlavy státu, mnozí věřili, že země v něm získává kohosi jako Masaryka číslo dvě.

Po jeho odchodu z funkce o něm v novinách léta psali nejčastěji v souvislosti s chybami, které měl jako prezident udělat. A přitom v druhé polovině dvacátého století, měřeno vnějšími znaky, nebylo úspěšnějšího českého politika, než byl on.

NE, JSME JAKO ONI

Jako člověk s uměleckou duší toho na sebe na veřejnosti prozrazoval mnohem víc, než je u politiků obvyklé – a dávno předtím, než se dostal na Hrad. Vlastně až do chvíle, kdy v devadesátých letech vážně onemocněl, si pouštěl věci a lidi hodně k tělu a vydržel nebýt opancéřovaný, ačkoliv prakticky u všech politiků, s nimiž jednal, musel v této věci narážet. Je možné, že své odkrytosti často litoval (několikrát o tom hovořil v projevech), ve skutečnosti mu však jeho styl umožňoval jednat mnohem svobodněji než jim ten jejich.

SE MNOU POZNÁTE, KÝM JSTE VY SAMI

Zatím od jiných politiků člověk často neuslyší normální lidskou větu celý život (ale nevádí to, neboť se od nich očekává něco jiného), Havel na svém „lidském obraze“ vybudoval pozici. Nebál se vystupovat jako „slabý“ člověk a jako jeden z prvních odhalil na veřejnosti své soukromí, nikoli jen nějakou jeho oficiální fasádu – a bylo zřejmé, že to dělá, protože je sám „soukromým“ člověkem, jemuž se žije lépe, když v sobě nemusí klopýtat přes různá tabu. Od počátku v roli prezidenta sliboval a tvrdil, že vše bude jinak – a byly to sliby garantované nikoli konkrétním politickým postavením, ale něčím mnohem závažnějším, co Havel nazýval vlastním svědomím. Zatímco jiný politik by sliboval: zaručím vám takové fungování země, které bude v souladu s vašimi zájmy, pro které jste si mě zvolili, Havel říkal: vytvářím stát, kde bude vládnout spravedlnost a kde věci půjdou nikoli podle toho, co většina pokládá za účelné, ale podle toho, co je podle mě správné. Jinak odejdu, uvidíte. Dělal politiku z nejpochybnějších příčin: protože důvodně věřil, na základě mnohaleté zkušenosti, že má představu o lepším uspořádání státu, než v jakém až do roku 1989 žil. Věřil, že když se věci berou doopravdy, je to vždycky lepší, i když těžké. Zároveň si z disentu do reálné politiky přinesl množství představ, které s ní nebyly slučitelné.

PREZIDENT NAD VODAMI

Bylo chvályhodné, že na svou činnost kladl tak velké nároky; kdo však měl lépe než on být schopen předem odhadnout, že jsou nesplnitelné? Dnes se jeho projevy z prvních měsíců na Hradě nečtou právě snadno. „Doufám, že jste si mě nezvolili prezidentem proto, abych vám lhal.“ Je mnoho situací, kdy lež v politice, tak jako v životě, může mít jak důvod, tak smysl. Například soucit je důležitější než pravda. Havel to s přibývajícimi lety v úřadě pochopil. V roce 1989 však vábil lidi mimo jiné směrem, kde to s naplněním jeho slibů nemohlo dobře dopadnout.

Změnila ho až jeho nemoc. Od konce devadesátých let dával stále častěji průchod naštvanosti, že ho lidé doma – na rozdíl

od mezinárodní veřejnosti – neuznávají. Největší politik postkomunistického světa, který přesto nebyl doma prorokem, se stával nedůtklivým. Zatímco do poloviny devadesátých let Havel pružně reagoval v textech i činech na požadavky dne, od roku 1996 se stahoval do mnohem statictější pozice člověka nárokujícího, aby mu dějiny daly za pravdu.

Když odcházel z Hradu, mnozí čekali, že se konečně vrátí zpět do pozice vnitřně svobodného člověka. „Těším se na jeho slova osvobozená od státnického břemene,“ řekl pár měsíců před koncem jeho funkčního období Jiří Dienstbier. Protože se tak až dosud nestalo, vypadá to zatím, že s Havlovým zapletením se s mocí to bylo složitější, než naznačoval i ve svých nekonvenčních projevech.

Zdroj: Pavel Kosatík, Čeští demokraté, Mladá fronta, 2010